

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37>

УДК 31.5:332(477)

СТРУКТУРНІ ДИСПРОПОРЦІЇ І ДИСБАЛАНСИ РИНКУ ПРАЦІ ОБЛАСТЕЙ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ, ЗАГРОЗИ, ОРІЄНТИРИ ПОЛІТИКИ СТАБІЛІЗАЦІЇ Й ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ

STRUCTURAL DISPROPORTIONS AND IMBALANCES IN THE LABOR MARKET OF OBLASTS OF THE CARPATHIAN REGION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR: TRENDS, THREATS, ORIENTATIONS FOR STABILIZATION POLICY AND USE OF OPPORTUNITIES

Васильців Тарас Григорович

доктор економічних наук, професор,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього
Національної академії наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Левицька Ольга Олександрівна

кандидат економічних наук, старший дослідник,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього
Національної академії наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8174-9918>

Рудковський Олександр Володимирович

доктор економічних наук, професор,
Інститут кормів та сільського господарства Поділля
Національної академії аграрних наук України;
Варшавський університет сільського господарства
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1830-1800>

Vasyltsiv Taras, Levytska Olha

State Institution «M. Dolishniy Institute of Regional Research
of National Academy of Sciences of Ukraine»

Rudkovsky Olexandr

Institute of Feed and Agriculture of Podillya
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine;
Warsaw University of Life Sciences

Стаття присвячена обґрунтуванню актуальності та виявленню основних тенденцій функціонування і розвитку регіональних ринків праці України в умовах російсько-української війни. Визначено та показано ключові диспропорції ринку праці областей Карпатського регіону України, які розвинулися в умовах воєнного стану. Ідентифіковано три типи трансформацій ринку праці та сфери зайнятості областей Карпатського регіону України. Відображено рівні загального та економічного навантаження на населення областей Карпатського регіону України вимушеною міграцією. Виявлено ризики і загрози функціонування ринку праці областей Карпатського регіону України в існуючих умовах війни та воєнного стану. Оцінено потенційні можливості, які відкриваються для внутрішньорегіональних ринків праці західних областей України в умовах війни. Проана-

¹ Стаття підготовлена у межах виконання НДР «Трансформація моделі просторового розвитку України» (номер державної реєстрації 0122U002055).

лізовано реалізовані центральною і регіональною владою заходи щодо стабілізації ситуації на ринку праці. Обґрунтовано пропозиції для органів влади, спрямовані на стабілізацію ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, міграція, внутрішньо переміщені особи, війна, воєнний стан.

The aim of the study is to identify the core trends, risks and threats to the functioning and development of the regional labor markets of Ukraine in terms of the Russian-Ukrainian war and substantiate the instruments of regional stabilization policy. The key disparities in the labor market of the Carpathian region of Ukraine, developed under martial law and due to the forced internal migration of refugees from the territories where hostilities take place and from adjacent areas (many refugees are looking for employment in western Ukraine), weakening of the human resources of economic entities as a result of mobilization of their staff for the army, external emigration of the population, including western regions in the context of visa liberalization and broad assistance to Ukrainian refugees, relocation of business (and increasing its pace) from central and eastern Ukraine to the west (which changes the characteristics of job supply and labor demand), etc. have been analysed. Three types of transformations of the labor market and the sphere of employment in the regions of the Carpathian region of Ukraine have been identified. The levels of general and economic burden on the population of the Carpathian region of Ukraine by forced migration are estimated. Risks and threats to the functioning of the labor market of the Carpathian region of Ukraine under the current conditions of war and martial law have been identified. The potential opportunities emerging in the intra-regional labor markets of the western regions of Ukraine during the war are substantiated. The measures implemented by the central and regional authorities to stabilize the labor market situation are analyzed. The scientific novelty of the research results is the identification of potential opportunities, as well as the definition of regional policy instruments for stabilizing domestic labor markets under non-standard conditions, namely war, large numbers of internal and external refugees, business migration and other challenges. The applied significance of the research results is that the proposals for the authorities aimed at stabilizing the labor market of the Carpathian region of Ukraine under conditions of war and post-war reconstruction are substantiated. The implementation of these initiatives will contribute to the stabilization and development of the labor market in the martial law and post-war reconstruction, as it provides measures to support businesses and assistance to internally displaced persons and persons who have lost their employment, with various "packages" of support – basic (housing, work, educational, medical, social and other services) and special (meeting special needs of migrants and providing targeted social assistance).

Keywords: labor market, employment, migration, internally displaced persons, war, martial law.

Постановка проблеми. З огляду на сильне суспільно-політичне потрясіння, зумовлене повномасштабною збройною агресією РФ проти України, значних змін зазнають усі сфери як української, так і регіональних економік, у тому числі ринок праці та сфера зайнятості [3, с. 32–51].

Диспропорції та дисбаланси ринку праці областей Карпатського регіону, які утворилися та продовжують розвиватися, головню обумовлені такими тенденціями, як вимушена внутрішня міграція біженців з територій, де відбуваються воєнні дії та прилеглих до них областей (значна частина з яких шукає роботу збільшуючи пропозицію праці на теренах західної України), послаблення кадрового потенціалу суб'єктів господарювання у наслідок мобілізації їх персоналу, зовнішня еміграція населення в тому числі західних областей в умовах послаблення візового режиму та надання широкого сприяння біженцям з України, релокація бізнесу (та нарощення її темпів) з центральної та східної України на захід (що змінює характеристики пропозиції робочих місць та попиту на працю) та ін.

Більше того, в стратегічній перспективі саме західні області України можуть стати центром промислового розвитку та локації

багатьох стратегічних підприємств і галузей реального сектора національної економіки у сенсі, по-перше, віддаленості від територій агресора; по-друге, наближеності транспортно-логістичної системи до країн ЄС; по-третє, ускладнення транспортування вітчизняної продукції до країн світу морським шляхом, а, відтак, зростання ваги вектора автотранспортного сполучення.

Однак, стабілізація та використання наявних можливостей і потенціалу внутрірегіональних ринків праці Карпатського регіону України потребують реалізації системних та нестандартних заходів у межах державної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти функціонування і розвитку ринку праці, зокрема зайнятості населення, безробіття, у т. ч. на регіональному рівні є об'єктом наукових досліджень таких провідних вітчизняних вчених у цій сфері, як В. Близнюк, В. Петюх, І. Бондар, Е. Лібанова, Л. Лісогор, А. Колот, О. Грішнова, М. Войнаренко, Д. Богиня, Л. Семів, М. Семикіна, О. Пищуліна та ін. Проблематика функціонування регіональних економік вже зараз в умовах війни аналізується в експертних оцінках В. Борщевського, В. Власюка, Б. Данили-

шина, Я. Жаліла, Є. Степанюка та ін. Однак, на нині бракує результатів наукових досліджень з сучасними оцінками функціонування ринку праці України в умовах війни, ідентифікацією ризиків і загроз у т. ч. соціально-економічній системі країни, обґрунтуванням рішень для державної політики відносно проактивної політики стабілізації ситуації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Воєнний час та специфіка функціонування ринку праці в умовах війни потребує абсолютно нових підходів до державного регулювання проблем зайнятості і безробіття, забезпечення працею мігрантів, біженців та ВПО.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є ідентифікація тенденцій та загроз функціонування ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни та обґрунтування рекомендацій щодо регіональної політики його стабілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Просторова дезінтегрованість економіки та інтенсивні міграційні рухи в межах регіонів України і в напрямку інших країн формують нове середовище регіональних ринків праці. Теперішні міграційні процеси особливо показові у західних областях держави, де їх обсяги, динаміка та структура стали помітним явищем у розвитку регіональної економіки (табл. 1). Вони актуалізують появу новітніх соціально-економічних ризиків та загроз щодо розбалансування внутрішніх ринків праці, погіршення якості та умов трудового життя.

Усі ці зміни ведуть до виникнення напруженості у сфері зайнятості через зростання частки економічно неактивного населення (діти, літні особи, непрацездатні за станом здоров'я) у регіонах перебування ВПО. Роз-

рахований рівень економічного навантаження в областях Карпатського регіону (табл. 2) свідчить про високу напруженість у Закарпатській області (786 переселенців на 1000 зайнятого населення) і помірне навантаження на зайняте населення Львівської області (389 переміщених осіб на 1000 зайнятих).

Саме ці області як прикордонні регіони є головним осередком дислокації вимушених внутрішніх мігрантів і часто розглядаються ними як транзитні території на шляху до виїзду за кордон. Західні області традиційно були територіями підвищеної міграційної активності і характеризувались високою динамічністю у сфері праці та зайнятості [16]. Проявом напруженості на регіональних ринках праці є передусім зростання безробіття населення (велика частка переселенців втрачають місце праці або не в змозі продовжувати трудову діяльність), збільшення частки працівників, які перебувають в умовах вимушеної неповної зайнятості, збільшення середньої тривалості пошуку роботи безробітними, посилення навантаження на одне вакантне місце, зниження рівня працевлаштування тощо.

Спостерігається також посилення загального навантаження на соціальну інфраструктуру (заклади освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства) та, відповідно, систему соціальних послуг і її інфраструктуру західних регіонів, куди переїхала лівова частка вимушених мігрантів. Соціально-економічна напруженість обумовлена значною мірою особливостями структури внутрішньо переміщених осіб, основу яких складають діти, літні люди, безробітні працездатні особи або особи, котрі навчаються. Так, згідно з даними Міжнародної організації з міграції, 27,6% домогосподарств вимушених пересе-

Таблиця 1

Вимушений міграційний рух населення України як чинник кон'юнктурних дисбалансів і просторових диспропорцій на внутрішньому ринку праці

Територія перебування	Внутрішньо переміщені особи		Територія походження	Внутрішньо переміщені особи	
	тис. осіб	%		тис. осіб	%
Україна	6 500	100,0	Україна	6 500	100,0
Західний макрорегіон	2 586	39,8	Західний макрорегіон	188	2,9
Карпатський регіон	912	14,0	Примітки: 1) дані наведено за перший місяць повномасштабної російсько-української війни; 2) показники включають як офіційно зареєстрованих осіб-переселенців, так і незареєстрованих ВПО, тому їх значення є приблизними.		
області:					
Закарпатська	380	5,8			
Івано-Франківська	70	1,1			
Львівська	400	6,2			
Чернівецька	62	1,0			

Джерело: [14]

ленців мають дітей до 5 років, 60,8% – прибули з дітьми віком 5-18 років, у 10,2% домогосподарств є вагітні жінки або ті, хто здійснює грудне вигодовування, у 56,3% домогосподарств є літні люди непрацездатного віку, у 32,1% – особи з хронічними захворюваннями, у 19,5% – неповносправні люди [5].

Показники щодо обсягу вимушеної міграції та відповідно рівня навантаження на приймаючі регіони дуже динамічні, оскільки частина переселенців виїжджають за кордон – найчастіше через західні кордони України, певний відсоток переїжджає в інші області або повертається на територію попереднього проживання (походження), інші працевлаштовуються і переходять в категорію економічно активного ресурсу [15, с. 70–88].

Війна призвела й до істотних змін відносно функціонування бізнесу та пропозиції робочих місць на регіональних ринках праці. Передусім йдеться про переведення в режим часткової роботи або взагалі припинення функціонування 85% суб'єктів господарювання, з яких 1% повністю припинили діяльність та не планують відновлення, а також те, що переважна більшість суб'єктів бізнесу (86%) суттєво втратили або працюють з нижчим рівнем завантаження потужностей ніж до війни. Тенденції, що вже намітилися та очікуються, обумовлюють подальше зниження рівня ділової активності в країні, а, відтак, призведуть до скорочення робочих місць, посилення працедефіцитної кон'юнктури ринку праці як на територіях, дотичних до воєнних дій, але

й у регіонах, що на нині перебувають у відносному тилу, адже знижується купівельна спроможність населення і суб'єктів господарювання, що призводить до втрати замовлень (головного проблемного аспекту в організації виробництва та бізнесу (ця проблема вже зараз актуальна для 50% вітчизняних суб'єктів господарювання)). Однак, іншою суттєвою перешкодою все активніше стає нестача потрібного за професійно-кваліфікаційним рівнем персоналу (17% представників вітчизняного бізнесу бракує працівників, а 15% визначають провідною потребою в збереженні ключових співробітників) [5].

Функціонування ринку праці областей Карпатського регіону України в існуючих умовах війни та воєнного стану супроводжується низкою загроз:

– зростання рівня безробіття, погіршення матеріального стану населення та зниження рівня його купівельної спроможності, звуження внутрішнього ринку. Цьому сприяє скорочення кількості вакансій на ринку праці. У перші тижні війни кількість нових вакансій на ринку праці, особливо у великих містах (м. Львів), скоротилася на близько 45%, нових резюме – на 51%, а відправлених резюме – на 39%. Як наслідок, відбулося зростання кількості кандидатів у розрахунку на одне вакантне робоче місце до 9 у м. Львові, 12 у м. Івано-Франківськ, 14 в у м. Ужгород [13];

– посилення навантаження на соціальну інфраструктуру у зв'язку з необхідністю соціальної підтримки внутрішньо переміщених

Таблиця 2

Загальне та економічне навантаження на населення областей Карпатського регіону України вимушеною міграцією

Територія	Чисельність наявного населення станом на 1.02.2022 р., тис. осіб	Чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років, тис. осіб	Кількість внутрішньо переміщених осіб на території, тис. осіб	Навантаження	
				загальне*	економічне**
Україна	41 130	15 610	6 500	158	416
Карпатський регіон	5 960	2 423	912	153	376
<i>області:</i>					
Закарпатська	1 244	484	380	306	786
Івано-Франківська	1 351	543	70	52	129
Львівська	2 476	1 029	400	162	389
Чернівецька	890	368	62	70	168

* загальне навантаження – кількість внутрішньо переміщених осіб на 1000 наявного населення території перебування переселенців;

** економічне навантаження – кількість внутрішньо переміщених осіб на 1000 зайнятого населення території перебування переселенців.

Джерело: [4]

осіб. До цього призводить невисокий рівень забезпечення роботою таких осіб, у тому числі тих, що звернулися до місцевих центрів зайнятості з метою працевлаштування. Середній відсоток працевлаштування на Львівщині та на Закарпатті становить лише 10-11% [11];

– зростання навантаження на внутрішній ринок праці та зростання конкуренції за робочі місця у приймаючих регіонах у підсумку збільшення чисельності внутрішньо переміщених осіб, що особливо деформує кон'юнктурні характеристики ринків праці у регіонах, які й до того характеризувалися як такі, що мають обмежену чисельність робочих місць (з-поміж західних областей це в тому числі стосується Закарпатської, Чернівецької, Івано-Франківської, а також віддалених і гірських районів Львівщини);

– послаблення кадрового ресурсу суб'єктів господарювання та виникнення дефіциту окремих фахівців, зокрема в сферах торгівлі, логістики, фармацевтики [2];

– наявність тенденції до подальшої релокації бізнесу та висококваліфікованих фахівців зі західних областей України за кордон, зокрема після зняття відповідних обмежень по завершенні війни (або принаймні її активної фази). Вже на сьогодні у низці країн ЄС істотно спрощено умови працевлаштування та реєстрації бізнесу, зокрема у Польщі введено ініціативи з пільг відносно легалізації проживання (до 18 місяців включно з доступом до системи охорони здоров'я і безкоштовним навчанням дітей) та працевлаштування (лише на підставі повідомлення з реєстрацією у Бюро праці та з отриманням фахової професійної підготовки і консультацій) [12].

Відтак, державна політика регулювання ринку праці на загал та регіональні владні ініціативи зокрема слід спрямовувати на збалансування ринку праці та нівелювання цих та інших, включно з пов'язаними із ними, ризиків і загроз. При цьому доцільно використати й низку позитивних тенденцій, а також можливостей у ситуації, що склалася й продовжує розвиватися. Йдеться про:

– активну міграцію до західних регіонів країни ІТ-фахівців, збільшення чисельності ІТ-кластерів, перетворення міст Львова, Ужгорода, Івано-Франківська на потужні інформаційно-технологічні хаби. Якщо до війни у м. Львові працювало близько 30 тис. ІТ-фахівців, то зараз їх чисельність налічує 70-100 тис. осіб, що становить понад третину всього українського ІТ та у півтора-два рази більше, ніж працювало до війни у таких містах – головних ІТ-центрах України, як Київ,

Харків. Збільшилася й кількість ІТ-компаній Львова до понад 500 од. [7].

Крім того, попри воєнні дії не знижується й загальна ділова активність в ІТ-індустрії, що сприяє повноцінному використанню кадрового потенціалу, у т. ч. за його істотного зростання. За експертними даними, в умовах війни 98% компаній зберегли ділову активність, близько 42% – мають аналогічний рівень завантаженості, а близько 6% – отримують більший обсяг замовлень. Подальшому зростанню виробничих потужностей та ефективного використанню економічного потенціалу галузі сприяє й забезпечення західних регіонів України станціями Starlink та доступом до супутникового Інтернет;

– переїзд до західних регіонів України фахівців високого рівня кваліфікації та дефіцитних кадрів. При тому такі особи активно шукають роботу. Так, у Львівській області близько 25% пошукачів роботи є саме переселенцями, а більшість з них – дефіцитними для регіону фахівцями (технологи, менеджери середньо і вищої ланок, фахівці зі закупівель, аналітики, які мають досвід роботи на великих підприємствах) [10]. Однак, проблемою залишається можливість працевлаштування фахівців безпосередньо за фахом, а також на відповідний рівень посади в системі менеджменту бізнесу та/чи не комерційних структур. Це посилює дисбаланси на регіональних ринках праці, коли фахівці з вищою кваліфікацією зайняті на робочих місцях, де потребується кваліфікація нижчого рівня;

– активізація діяльності владних структур, а також суб'єктів інфраструктури ринку праці відносно забезпечення зайнятості внутрішньо переміщених осіб. Так, лише у Львові створено понад 1,5 тис. вакансій безпосередньо для внутрішньо переміщених осіб (інженери комунальних служб, паркувальники, пекарі, працівники сфери громадського обслуговування та системи споживчих послуг). Для належної координації такої роботи відкрито Центр підтримки вимушено переміщених українців та запущено чат-бот зі пропозиціями вакансій [8]. Приблизно таку ж кількість громадян – переселенців за час війни вже забезпечено роботою за такою структурою зайнятості: 20% – оператори та складальники устаткування і машин, 17% – робітники сфери торгівлі та побутових послуг, 12% – кваліфіковані робітники з інструментом, 11% – вищі державні службовці, керівники, менеджери, 10% – фахівці, 9% – професіонали, 6,5% – робітники найпростіших професій, 6% – особи без професії, 4% – тех-

нічні службовці, 1% – кваліфіковані робітники сільського та лісового господарства [6].

Зазначене актуалізує завдання пошуку можливих шляхів збалансування ринку праці, удосконалення системи соціального захисту безробітних, сприяння зайнятості населення, особливо в тих галузях, які працюють на відбудову втрачених житлових комплексів, критичної інфраструктури, об'єктів гуманітарної сфери, а також тих, що обслуговують ВПК для зміцнення національної безпеки. Однак ці виклики виходять за рамки лише внутрішніх інтересів України, так як зачіпають і зовнішні вектори розвитку.

Стабілізація ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни, як і його післявоєнне відновлення може відбуватися за трьома найбільш імовірними сценаріями: 1) песимістичний: відставання рівня розвитку від стандартів країн ЄС із колосальним «вимиванням» людського ресурсу, тінізацією зайнятості, погіршенням якості робочих місць; 2) реалістичний: конвергенція з ринками праці основних країн-реципієнтів української робочої сили на основі проактивної політики зайнятості; 3) оптимістичний: стрімке зростання конкурентоспроможності національного ринку праці внаслідок «економічного стрибка» у період післявоєнного відновлення держави. Третій сценарій має достатньо виразні перспективи за умови стратегічної зорієнтованості України на залучення саме новітніх технологій з Європи, які залучатимуться як для відбудови зруйнованої інфраструктури, так і для модернізації промисловості, неоіндустріалізації, розвитку нових галузей машинобудування, електроніки, ВПК [1]. «Економічне диво» за оптимістичних перспектив може бути досягнуте завдяки швидким темпам соціально-економічного та технологічного прогресу, впровадженню високотехнологічних інновацій у реальний сектор економіки, інтеграції діяльності в системі «державна – наука – промисловість», шляхом створення нових високооплачуваних робочих місць, а також трансформації міграційних ризиків у позитивні міграційні ефекти [9, с. 34–43]. Основою такого «стрибка» мають стати гнучкий конкурентоспроможний ринок праці та ефективна політика зайнятості в контексті післявоєнної реальності суспільного розвитку.

Однак, вже на нині ключовими тактичними владними орієнтирами зі стабілізації внутрішнього ринку праці мають стати:

– забезпечення зростання мобільності робочої сили, що сприятиме покращенню адаптив-

ності внутрішньо переміщених осіб та інших категорій населення до змін на ринку праці. Трудова мобільність визначає якісні характеристики робочої сили, її потенційну здатність до зміни функцій у виробництві матеріальних і нематеріальних благ, готовність до професійно-кваліфікаційного зростання, освоєння нових професій, адаптації в динамічних умовах, у тому числі «міграції» бізнесу та функціонування підприємств переміщених із небезпечних територій. Розвитку трудової мобільності сприяє бюджетно-грантова підтримка заходів спеціалізованих громадських організацій, консалтингових та рекрутингових агентств, закладів освіти та організацій з управління персоналом у сфері підготовки, перепідготовки, фахової адаптації кадрів;

– навчання (у т. ч. зі залученням для виконання цих цілей волонтерів) найбільш конкурентним професіям внутрішньо переміщених у західні області країни осіб аби забезпечити вищий рівень їх зайнятості, асиміляції на території перебування, зниження рівня навантаження на соціальну інфраструктуру та систему соціальних послуг. Цьому також сприятиме виділення коштів на підготовку та перепідготовку осіб – переселенців, а також створення (об'єднаними силами представників місцевої влади та суб'єктів господарювання) пулу вакансій для переселенців з метою сприяння їх працевлаштуванню й адаптації;

– запуск механізмів реверсної трудової міграції, а також релокації бізнесу за кордон, шляхом стимулювання підприємницької та інвестиційної активності реемігрантів;

– з метою асиміляції внутрішньо переміщених осіб, раціонального та ефективного використання їх потенціалу перспективним може стати виділення (допомога в придбанні, винаймі) таким особам житла на території сільських поселень, в малих містах. Таким чином можна знизити рівень навантаження на систему розміщення переселенців, покращити забезпеченість людським і кадровим ресурсом менш економічно розвинених територій, диверсифікувати попит і пропозицію кадрового ресурсу в регіоні;

– використання потенціалу бізнесу, який релокалізується на території західних областей країни, в якості додаткової пропозиції нових робочих місць для внутрішньо переміщених осіб, а також інших незайнятих громадян;

– відкриття нових індустріальних парків з метою алокації нових бізнесів (головно суб'єктів реального сектора економіки) та зростання масштабів діяльності вже переміщених виробництв, що забезпечить ство-

рення нових робочих місць, зростання попиту на працю, збільшення місткості внутрірегіональних ринків праці, вирівнювання їх структурних диспропорцій як за обсягами попиту і пропозиції праці, так і в структурних аспектах, у т. ч. професійно-кваліфікаційних;

– активізація діяльності центрів підтримки підприємництва, а також консалтингових структур (за бюджетно-грантової підтримки) у напрямі підтримки підприємницьких ініціатив внутрішньо переміщених осіб, започаткування ними власних приватних бізнесів, створення суб'єктів малого бізнесу на теренах західних областей країни;

– здійснення заходів, орієнтованих на підтримку ЗВО та ЗПТО, які забезпечують підготовку фахівців, потреба на які зростає у повоєнний час, а також створення умов для розвитку системи підготовки і перепідготовки відповідних кадрів. Йдеться передусім про такі спеціальності, як професійні військові, психологи, лікарі та інші працівники сфер медицини, реабілітації пацієнтів, будівництва й архітектури, енергетики, оборонної промисловості.

Реалізація зазначених ініціатив потребує прийняття та реалізації комплексної програми стабілізації та розвитку ринку праці регіону в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення зі заходами підтримки суб'єктів господарювання та допомоги внутрішньо переміщеним особам і особам, які втратили зайнятість, з різними «пакетами» підтримки – базовими (забезпечення житлом, роботою, освітніми, медичними, соціальними та іншими послугами) і спеціальними (забезпечення особливих потреб переселенців та адресної соціальної допомоги). Подібні практики мають адаптуватися до потреб кожного регіону і соціального портрету переміщених осіб.

Висновки. Функціонування ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни супроводжується активізацією цілого комплексу ризиків і загроз, з-поміж яких ключовими є зростання рівня безробіття, погіршення матеріального стану населення та зниження рівня його купівельної спроможності, звуження внутрішнього ринку; посилення навантаження на соціальну інфраструктуру у зв'язку з необхідністю соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб; зростання навантаження на внутрішній ринок праці та зростання конкуренції за робочі місця у приймаючих регіонах у підсумку збільшення чисельності внутрішньо переміщених осіб, що особливо деформує кон'юнктурні характеристики ринків праці; послаблення кадрового ресурсу суб'єктів господарювання та виникнення дефіциту окремих фахівців.

З метою стабілізації внутрішнього ринку праці в умовах війни регіональним органам влади слід реалізувати низку заходів, орієнтованих на забезпечення зростання мобільності робочої сили, навчання найбільш конкурентним професіям внутрішньо переміщених осіб, запуск механізмів реверсної трудової міграції, виділення внутрішньо переміщеним особам житла на території сільських поселень, в малих містах, використання потенціалу бізнесу, який релокалізується, відкриття нових індустриальних парків з метою алокації нових бізнесів та зростання масштабів діяльності вже переміщених виробництв, активізація діяльності центрів підтримки підприємництва, надання консалтингової підтримки підприємницьких ініціатив внутрішньо переміщених осіб, започаткування ними власних приватних бізнесів, створення суб'єктів малого бізнесу, підтримку ЗВО та ЗПТО, які забезпечують підготовку фахівців, потреба на які зростає у повоєнний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борщевський В. «Європейський Китай»: якою може стати економіка України після війни. URL: <https://zahid.espresso.tv/evropeyskiy-kitay-yakoyu-mozhe-stati-ekonomika-ukraini-pislya-viyni> (дата звернення: 18.04.2022).
2. Вакансії для переселенців: кого шукають роботодавці у Львові. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/6/685310/> (дата звернення: 18.04.2022).
3. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Волошин В.І. Стратегічні імперативи державної політики протидії гібридним загрозам і забезпечення економічної безпеки України. *Економіка України*. 2021. № 2. С. 32–51.
4. Державна служба статистики України. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 лютого 2022 року та середня чисельність у січні 2022 року. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/ds/kn/kn_0122_ue.xls (дата звернення: 18.04.2022).
5. Діагностування стану українського бізнесу під час повномасштабної війни Росії з Україною : Аналітичний звіт Gradus Research Company. URL: https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf (дата звернення: 18.04.2022).
6. За час війни на Львівщині роботою забезпечили понад 500 осіб, в тому числі переселенців. URL: <https://loda.gov.ua/news?id=66573> (дата звернення: 18.04.2022).

7. IT-компанії витратили на переїзд до Львова понад \$40 млн. Місто перетворилося в головний технологічний хаб. Який економічний ефект? URL: <https://forbes.ua/innovations/lviv-stav-golovnim-it-khabom-ukraini-skilki-tam-zaraz-aytishnikiv-ta-yakiy-ekonomichniy-efekt-tse-mae-29032022-5137> (дата звернення: 18.04.2022).
8. Львів пропонує переселенцям 1,5 тисячі вакансій. URL: https://tvoemisto.tv/news/lviv_proponuie_pereselentsyam_15_tysyachi_vakansiy_129619.html (дата звернення: 18.04.2022).
9. Мульска О. Міграційні ризики та загрози стабільного розвитку національної економіки як стратегічні об'єкти політики регулювання. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 2. С. 34–43.
10. На захід України з «гарячих» міст переїхали дефіцитні фахівці. Як це використовує місцевий бізнес. URL: <https://forbes.ua/inside/na-zakhid-ukraini-z-garyachikh-mist-pereikhali-defitsitni-fakhivtsi-yak-tse-vikoristovue-mistseviy-biznes-07042022-5322> (дата звернення: 18.04.2022).
11. Найбільше переселенців працевлаштовано у Львові. URL: <https://lviv.dcz.gov.ua/novyna/naybilshe-pereselenciv-pracevlashtovano-u-lvovi> (дата звернення: 18.04.2022).
12. Релокація бізнесу з України до Польщі. URL: <https://www.crowe.com/ua/crowemikhailenko/news/relocation-of-business-from-ukraine-to-poland> (дата звернення: 18.04.2022).
13. Що відбувається на ринку праці під час війни. URL: <https://thepoint.rabota.ua/scho-vidbuvayetsya-na-rynku-pratsi-pid-chas-viyny/> (дата звернення: 18.04.2022).
14. Ukrainian Refugee Situation. Operational Data Portal. United Nations Refugee Agency (UNHCR). URL: https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.61143851.623766591.1648390302-1546473533.1648390302 (дата звернення: 18.04.2022).
15. Lupak R., Mizuk B., Zaychenko V., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and resource economics*. 2022. Vol. 8(1). P. 70–88.
16. Mulska O., Levytska, O., Panchenko, V., Kohut, M., Vasylytsiv, T. Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2020, Vol. 18(3). P. 426–437. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18\(3\).2020.35](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18(3).2020.35)

REFERENCES:

1. Borshchevsky, V. (2022) "European China": what can become the economy of Ukraine after the war. Retrieved from: <https://zahid.espresso.tv/evropeyskiy-kitay-yakoyu-mozhe-stati-ekonomika-ukraini-pislya-viyni> (accessed April 18, 2022).
2. Vacancies for migrants: who are looking for employers in Lviv. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/6/685310/> (accessed April 18, 2022).
3. Vasylytsiv, T.G., Lupak, R.L., Voloshyn, V.I. (2021) Strategic imperatives of the state policy of counteraction to hybrid threats and ensuring economic security of Ukraine. *Economy of Ukraine*, no. 2, pp. 32–51.
4. State Statistics Service of Ukraine. Population (estimated) as of February 1, 2022 and average population in January 2022. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/ds/kn/kn_0122_ue.xls (accessed April 18, 2022).
5. Diagnosing the state of Ukrainian business during the full-scale war between Russia and Ukraine: Analytical report Gradus Research Company. Retrieved from: https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf (accessed April 18, 2022).
6. During the war in the Lviv region provided employment to more than 500 people, including migrants. Retrieved from: <https://loda.gov.ua/news?id=66573> (accessed April 18, 2022).
7. IT companies spent more than \$ 40 million to move to Lviv. The city has become a major technology hub. What is the economic effect? Retrieved from: <https://forbes.ua/innovations/lviv-stav-golovnim-it-khabom-ukraini-skilki-tam-zaraz-aytishnikiv-ta-yakiy-ekonomichniy-efekt-tse-mae-29032022-5137> (accessed April 18, 2022).
8. Lviv offers 1,500 vacancies to IDPs. Retrieved from: https://tvoemisto.tv/news/lviv_proponuie_pereselentsyam_15_tysyachi_vakansiy_129619.html (accessed April 18, 2022).
9. Mulska, O. (2021). Migration risks and threats to the stable development of the national economy as strategic objects of regulatory policy. *Economic analysis*. vol. 31, no. 2, pp. 34–43.
10. Shortage specialists moved to the west of Ukraine from "hot" cities. How local businesses use it. Retrieved from: <https://forbes.ua/inside/na-zakhid-ukraini-z-garyachikh-mist-pereikhali-defitsitni-fakhivtsi-yak-tse-vikoristovue-mistseviy-biznes-07042022-5322> (accessed April 18, 2022).
11. Most migrants are employed in Lviv. Retrieved from: <https://lviv.dcz.gov.ua/novyna/naybilshe-pereselenciv-pracevlashtovano-u-lvovi> (accessed April 18, 2022).
12. Relocation of business from Ukraine to Poland. Retrieved from: <https://www.crowe.com/ua/crowemikhailenko/news/relocation-of-business-from-ukraine-to-poland> (accessed April 18, 2022).

13. What is happening in the labor market during the war. Retrieved from: <https://thepoint.rabota.ua/scho-vidbu-vayetsya-na-rynku-pratsi-pid-chas-viyny/> (accessed April 18, 2022).
14. Ukrainian Refugee Situation. Operational Data Portal. United Nations Refugee Agency (UNHCR). Retrieved from: https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.61143851.623766591.1648390302-1546473533.1648390302 (accessed April 18, 2022).
15. Lupak, R., Mizuk, B., Zaychenko, V., Kynytska-Iliash, M., Vasylytsiv, T. (2022) Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and resource economics*, vol. 8, no. 1, pp. 70–88.
16. Mulka O., Levytska, O., Panchenko, V., Kohut, M., Vasylytsiv, T. (2020) Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, vol. 18, no. 3, pp. 426–437. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18\(3\).2020.35](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18(3).2020.35)